

Over diversiteit in de jeugdbeweging.

Ontgoochel ons niet!

Ghislain Verstraete

10/01/2010

Laat ons even samenvatten.

Jonge leiders doen grote inspanningen om hun jeugdbeweging toegankelijk te maken voor kansengroepen en willen hiermee bijdragen tot actuele oproepen in het kader van diversiteit. Dit verhoogt echter de last in dusdanige mate dat het hen allemaal teveel wordt. De resultaten van hun inspanning vinden zij teleurstellend, omdat: ze constateren dat meer diversiteit niet onmiddellijk gerealiseerd wordt, de denkkaders van de jeugdbeweging worden aangetast, de middenklasse afhaakt, ze een slechte naam krijgen bij de modale burgers, men genoodzaakt wordt om individuele begeleiding een veel groter gewicht te geven naast het klassieke groepswerk. En de druppel die de emmer doet overlopen: ze worden geïsoleerd binnen het netwerk van het plaatselijke jeugdwerk. Zij willen meer steun van het gemeentebestuur, het OCMW, deskundigen etc. Zij roepen volwassenen op om hen de noodzakelijke hulp te geven ook voelen ze hierbij een grote spanning met de ‘ideologie’ van de jeugdbeweging. Ik word daar even stil van.

Jonge leiders proberen op een gedreven manier verantwoordelijkheid op te nemen maar komen ontgoocheld terug. Dit is een harde leerschool zeker daar waar de leermeesters zich ver van de praktijk houden. *‘De discussies worden boven onze hoofden gevoerd!’*. *‘De analisten van buitenaf hebben gemakkelijk praten ... ze zouden het zelf eens moeten in praktijk omzetten!’* Er gaapt een kloof tussen ideaal en realiteit, tussen theorie en praktijk, tussen willen en kunnen. Dit is een belangwekkende vaststelling voor zowel mensen die academisch met het onderwerp bezig zijn als voor beleid- en plannenmakers allerhande. *‘Laat ons niet in de steek!’* wordt er geroepen *‘help ons om dingen concreet te maken en te implementeren’*.

Een wereld van illusies?

Ik vrees dat de eerste bron van de ontgoocheling is gelegen in illusies en goed bedoelde maar desastreuze fabeltjes die tot ver buiten het jeugdwerk leven. Tegenover de complexe vraagstellingen van de hedendaagse samenleving worden te vaak eenvoudige (naïeve) antwoorden gesuggereerd die zijn verbonden met vage ideologische stellingen die meestal onvoldoende de realiteit erkennen en in rekening brengen. Wat moeilijk is wordt in een hoekje geplaatst of wordt verzwegen. Ik omschrijf in wat volgt drie illusies.

Magisch realistisch denken

‘Indien we de juiste waarden vooropzetten en het juiste geloof aanhangen dan komt alles vanzelf in orde’!

Soms hoor ik dat organisaties denken dat een goede samenleving in diversiteit vanzelf zal ontstaan als men maar de goede startformule heeft gevonden en zich stoelt op de juiste waarden. Dit lijkt op magisch realisme of op ‘spontane generatie’. Spontane generatie (Generatio spontanea) betekent dat bepaalde vormen van leven vanzelf ontstaan: *dat palingen en vliegen uit kadavers tevoorschijn komen, muizen uit het graan en bladluizen uit dauwdruppels* [Wikipedia]. Het lijkt wel toverkunst: ‘Neem een luciferdoosje, leg er wat haren en een stukje been in, werp het doosje in een hoek van een zolder, ... en hieruit zal spontaan een muis ontstaan. ‘Zet welwillende en goedmenende mensen samen en die zullen spontaan vredig en gelukkig samenleven’!

Het zit zo niet in elkaar. Ook al ontwikkelen mensen in hun dagelijkse leven veel (interculturele)competentie dan nog zal geregeld spanningen ontstaan omdat: de omgang met diversiteit complex is, veel energie vraagt, constante onderhandeling vereist, aangepaste programma’s noodzaakt, tot conflict kan leiden net zoals zoveel andere interacties. Leven in een wereld van diversiteit is een wereld waarin ‘gewerkt’ moet worden! Het is een wereld van onzekerheid en net niet weten. Ik weet niet zeker wat de andere denkt en weet, ik denk dat we beiden hetzelfde weten maar weet niet of de andere dit ook denkt, ik denk dat de ander weet wat ik denk maar weet dit eigenlijk niet zeker, ... {Hannerz, 1992}. Simpel is dat allemaal niet.

Fanatiek promoten van diversiteit en sociale cohesie.

‘Alles en iedereen moet altijd met grote diversiteit en complete toegankelijkheid getooid worden’!

Diversiteit is een belangrijk kenmerk van onze stedelijke omgeving. We moeten er dus rekening mee houden. Ook sociale cohesie is een zorg en het is goed dat we die proberen te stimuleren door contexten te creëren die mensen de kans geven om met elkaar in contact te komen. Daarom moeten we zoeken naar mogelijkheden om activiteiten toegankelijk te maken voor alle geïnteresseerden.

Dit wil echter niet zeggen dat alles wat we doen of organiseren alléén maar in het teken moet staan van diversiteit en sociale cohesie. Niet alle initiatieven moeten instrumenteel gemaakt worden aan een interculturele samenleving en maatschappelijke verbondenheid. Het lijkt me dat het opzet van de jeugdbeweging ook een en ander limiteert en dat daarom niet iedere activiteit divers en hoogst toegankelijk moet zijn. Jeugdbewegingen moeten zich soms op homogene groepen kunnen richten en in andere situaties de heterogene ontmoeting centraal stellen. Het is geen ‘of/of’ maar eerder een ‘en/en’ kwestie.

Wij zijn een eiland!

‘Onze sector kan zich onafhankelijk van de context dynamisch ontwikkelen, rechtdoor-ongestoord- eigenstandig’.

De jeugdbeweging is geen eiland in de samenleving. De omgang met diversiteit wordt niet alleen bepaald door de interacties binnen de eigen sector. Het is goed wanneer leiders een open relatie aangaan met hun leden en ouders want dit zal dikwijls bijdragen tot vertrouwen en wederzijds begrip. Maar finaal zal ook hier rekening moeten worden gehouden met het feit dat menselijke relaties in grote mate mee bepaald worden door instellingen en instituties buiten de eigen sector die het sociaal leven limiteren en in een bepaalde richting duwen. Het jeugdwerk speelt zich af binnen een maatschappelijk kader en binnen brede contexten waarin de bestaande verhoudingen mee gevormd worden door gezinnen, onderwijs, werk en vrije tijd, de markt en de consumptie.

En wat nu?

Indien we de bovenstaande illusies kunnen overstijgen dan krijgen we een ander beeld van de omgang met diversiteit waarin twee vaststellingen een aangrijpingspunt vormen. Enerzijds vertrekken we vanuit de feitelijke situatie en de dagelijkse realiteit van onze leefwerelden en stellen we vast dat onze kinderen samen naar school moeten, dat onze werkwereld bevolkt wordt door zeer diverse mensen, dat we in de kliniek de kamer delen met medepatiënten en hun familie die er andere gebruiken op na houden. We kunnen alleen maar hopen dat we met deze diversiteit leren omgaan anders worden we ongelukkige mensen. Anderzijds constateren we dat dit alles niet altijd even evident is en dat die diversiteit nu eens een meerwaarde vormt en dan eens een belemmering. Dat diversiteit creativiteit genereert maar ook belemmeringen opwerpt. In elke context moeten we evalueren hoe we hiermee op de meest zinvolle wijze omgaan. De diversiteit dwingt om zaken opnieuw in vraag te stellen en om inhouden opnieuw te beschrijven en te herdefiniëren. Wankele constructies houden moeilijk stand tegenover deze uitdaging en dit maakt onzeker.

Men wil in die situatie concrete antwoorden vinden op concrete vragen. De jeugdbeweging staat hier niet alleen. Dezelfde roep naar concreet toepasbare modellen en handelingswijzen hoor ik bij stadsbesturen, sociaal-culturele verenigingen, bedrijven, vakbonden. Het is een vraag naar directe bijstand, een klankbord, bijsturing op het veld, zo dicht mogelijk bij de concrete (inter)acties. {Verstraete & Pinxten, 2009}. Theoretici en beleidsmakers of volwassen begeleiders kunnen dit echter niet zomaar geven. Er zijn geen objectiverende antwoorden die toepasbaar zijn in verscheiden en complexe contexten. In elk geval zijn die ontoereikend en leiden ze vaak tot gezichtbegoocheling. Onderzoekers moeten niet altijd probleemgerichte antwoorden formuleren en ‘mainstream’ oplossingsgericht onderzoek uit voeren. Om bruikbaarere antwoorden te leveren moet men interageren met die omgeving. Onderzoek wordt dan interactie waarin beide partijen weten dat ze vooroordelen hebben en dus met dubbele-biased moeten leven. Men zou samen een proces moeten opzetten waarin plaats is voor onzekerheid en twijfel en het is in die zin dat ik de vraag naar concrete antwoorden op concrete vragen versta. De betrokkenheid en ondersteuning van volwassenen kan hoogstens wat rust geven.

‘Jeugdbeweging zijn’ is een specifieke vorm van groepsvorming bij kinderen en jongeren waardoor een en ander wordt gelimiteerd. Er zijn een aantal basisafspraken zonder welke er geen sprake meer is van een jeugdbeweging. Ik laat het aan specialisten en de jongeren zelf over om na te denken over deze limieten en vooral om te negotiëren hoe die grenzen al dan niet impermeabel zijn. Niet alles moet hierbij altijd doordrongen zijn van

diversiteit en intense interactie. We mogen gerust ook eens met homogene groepen samen zitten (vb. een groep vrouwen zonder de aanwezigheid van mannen) en situaties organiseren waar weinig interactie is (vb. rustig op de eerste rij van een theater zitten zonder angst om in het spel betrokken te worden). Er moet afwisseling zijn tussen nu een homogeen dan weer heterogeen, vandaag veel interactie morgen weinig interactie. Alle posities kunnen emanciperend, democratisch en aangenaam zijn.

Jeugdbewegingen situeren zich in bredere netwerken die permanent zoeken naar de wijze waarop ze best omgaan met actuele uitdagingen. Soms zijn we succesvol en soms falen we flagrant. Dit mag ons niet beletten om verder te zoeken en elkaar hierin te inspireren.

Bibliografie

Coussée, Filip

2006 De pedagogiek van het jeugdwerk. Gent: Academia Press

Hannerz, Ulf

1992 Cultural complexity. Studies in the social organization of meaning.

New York: Colombia University Press

Rancière, Jacques

1987 Le Maître ignorant. Paris: Fayard

Verstraete, Ghislain, en Rik Pinxtern (red.)

2009 Doe-het-zelf democratie. Berchem: Epo